

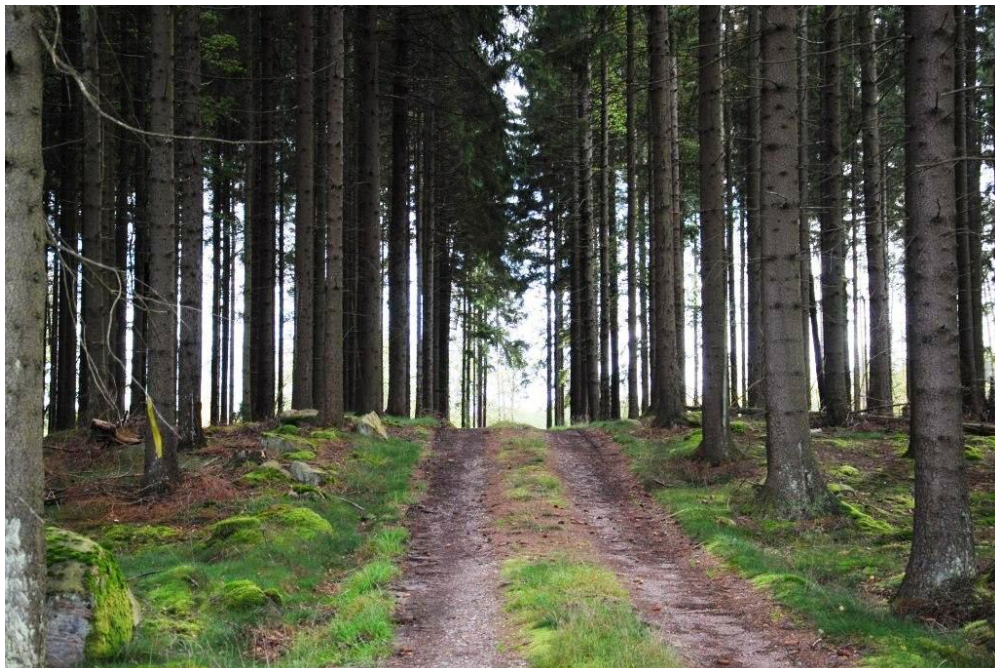
”Vi vet bara hur det har varit”

– En fallstudie om skogens värdeförändring i nordöstra Skåne

“We only know how it has been”

– a case study of the forest's value in northeastern Skåne

Klara Lindström

”Vi vet bara hur det har varit” – en fallstudie om skogens värdeförändring i nordöstra Skåne
”We only know how it has been” – a case study of the forest’s value in northeastern Skåne

Klara Lindström

Handledare: Yvonne Gunnarsdotter
Examinator: Kjell Hansen

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: G2F
Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling
Kurskod: EX0523
Program/utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2012
Omslagsbild: Bild tagen av Felix Lindström i nordöstra Skåne
Serietitel: nr:
ISSN:
ISBN:
Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Skog, skogsägarskap, ekonomiska och symboliska värden, landsbygd, plats

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning

Detta är en samhällsvetenskaplig uppsats som skrivs för att erhålla en kandidatexamen i landsbygdsutveckling. Temat för texten är skog i Sverige. Det är ett aktuellt ämne med tanke på den modernisering, förändring och rationalisering som har skett i skogsbruket under de senaste 40 åren. Skogen är viktig, stabil och stark som aldrig förr, vilket har fört med sig att fler har fått upp ögonen för vårt gröna guld. Fler generationsskiften utmynnar i utbor och fler intressenter "utifrån" har tagit steget in i skogsbranschen. Utvecklingen kommer att märkas på landsbygden, då förutsättningarna för en levande landsbygd inte längre kan uppfyllas. Utboägande kan medföra att välfärden på landsbygden inte förbättras, att stad och land växer allt mer ifrån varandra. Samtidigt som avfolkning med mindre resurser på landsbygden befaras, kan utbor även skapa nya möjligheter och föra med sig nya traditioner till platsen. Utvecklingspotentialen är stor om de olika ägarskapen kommunicerar och tar vara på varandras erfarenheter och kunskaper.

Syftet med denna fallstudie är att undersöka skogens roll i Sverige och förklara skogsägarskapets betydelse för landsbygden. Vikten ligger på skogsägarskap i ett generationsskifte. Jag har använt en kvalitativ ansats, och genomfört semistrukturerade intervjuer, för att samla min empiri. Som analytiskt verktyg används Giddens. Teorier om modernitetens effekter på strukturen i samhället, individer samt på de värdeförskjutningar som pågår bland annat för skogen i Sverige. Studien är gjord i Skånes mest skogsdominerande område, i den nordöstra delen.

Abstract

This is a bachelor thesis about forests in Sweden. It is a topical issue in view of the modernization, change and rationalization that has occurred in forestry over the past 40 years. Forests are important, stable and strong as ever before, and these aspects bring an awareness of our beautiful green gold. More generational shifts result in ownership by people who live more than 30 kilometers away from their forest and land, and more stakeholders without any background in forest becomes part of the forest industry. The development could potentially affect rural areas, when the prerequisites for rural livelihoods no longer can be met. The people who own forest with distance can challenge the welfare in rural areas, the city and the country grows more and more apart. While depopulation with fewer resources in rural areas is feared, may new forest owners with distance also create new opportunities and bring new traditions to the site. With communication between the different ownerships and exchange of experiences and knowledge is the development potential high.

The purpose of this case study is to explore the role of forestry in Sweden and explain the importance of forest ownerships to maintain viable rural areas. The study took place in the most forested area of Skåne, in the northeast, where also the green industry is important to the community. The focus is on forest ownership that has emerged from a generational shift. I have used a qualitative approach, and conducted interviews to collect my data. The analyzing is made with help by Giddens modernizations theory on how modernity is affecting the structure of society, the individual and the changes of value particularly for forestry in Sweden.

Innehåll

SAMMANFATTNING	3
ABSTRACT	4
INNEHÅLL	5
FÖRORD	6
1. INLEDNING	7
Syfte, avgränsning och frågeställning	8
2. METOD OCH TEORI	9
Begrepp och teoretiskt förhållningssätt	10
3. SKOGENS VÄRDEFÖRÄNDRING	13
Från levebröd till statussymbol	13
Olika värden för olika ägare	15
I skogens trygga famn	19
4. HELA SVERIGE SKA LEVA	22
Levande landsbygd	22
5. SLUTORD	26

Förord

I nordöstra Skåne, i Skånes gröna hjärta, är jag född. På en gård med hästar, hjortar och hundar med skog som huvudnäring har jag växt upp. Där har jag fått goda förutsättningar, möjligheter och där skapades min bild av verkligheten. Idag ägs och drivs gården av min mamma med hjälp av mig och mina två syskon, men inom några år kommer det att ske ett ägarskifte på fastigheten. Skogen har alltid varit viktig för min familj, både symboliskt och ekonomiskt, och det var min morfar som visade och lärde mig vikten av att förvalta en fastighet i generationer. Därmed är framför allt skog, men också generationsöverbrygging något som betyder mycket för mig.

Att leva och delvis verka på landsbygden har alltid varit min önskan och dröm. Jag tror att en välmående landsbygd är en förutsättning för ett hållbart samhälle. Känslan av att äga en liten bit av Sverige och bidra till en levande landsbygd är ytterligare positiva aspekter. Sakta men säkert, med hjälp av min bakgrund och intressen, formades mitt uppsatsämne fram.

Jag vill tacka till alla som hjälpt mig att göra denna uppsats möjlig. Nyckelinformanter och intervjupersoner, ni har varit oerhört generösa och hjälpsamma. Familj och vänner, ni i min omedelbara närhet har fungerat som betydande bollplank och gett mycket positiv energi. Och inte minst min handledare Yvonne Gunnarsdotter, som har varit generös med kunskap och tid samt en mästare på att ge konstruktiv kritik.

1. Inledning

”Sveriges skog är en storspelare i skogsvärlden. Hållbarhet, konkurrenskraft och ansvar är ledord för svensk skogspolitik”(www.regeringen.se, 2012-04-24)

Den offentliga sektorn, industrin och privata aktörer diskuterar allt mer vikten av att Sveriges skog måste vara välmående och framhäver både de ekonomiska och symboliska värdena. Skogen har alltid haft en stor betydelse för Sverige. Utöver att skogen genererar bland annat betydande sysselsättning, livsviktiga ekosystemtjänster (tjänster som naturen tillhandahåller och som människan är direkt beroende av) och exportinkomster innebär den för många ägare, i detta fall enskilda ägare, en arena som förvaltas till nästkommande generation.

Mer än halva Sveriges yta täcks av skogsmark. Skogen ägs av en handfull olika aktörer, där enskilda ägare, skogsindustrin och staten är de största. I min fallstudie är de enskilda ägarna i centrum. De står för en betydande andel, då de äger hälften av den produktiva skogsmarken i vårt avlånga land, alltså hälften av Sveriges 22,5 miljoner hektar produktiv skogsmark. (www.skogsstyrelsen.se, 2012-04-18)

Under 1900-talet men främst efter 1960-talet skedde stora förändringar i ägarstrukturen. Idealet i Sverige var under en lång tid både att äga och bruka sin fastighet. Utvecklingen gick från små och många enheter till sammanslagningar, arrenden och större brukningsenheter. Tillsammans med omstruktureringarna frikopplades också skogsmark. Generationsskiftet som skedde efter omstruktureringen skapade ytterligare distans mellan jord- och skogsmark. Det blev en mindre andel skogsmark som överfördes till aktiva jordbrukare, istället gick skogen till arvingar. (Törnqvist 1995:82ff) Redan 1990 bedrevs endast 28 % privatskogbruksföretag i kombination med jordbruk (Karlsson 2007:133). Generellt kräver inte skogsfastigheter samma närvaro som jordbruksfastigheter gör. På grund av det kan skogsägaren i större utsträckning bo på en annan ort än där marken är belägen, så kallad utbo. En utbo kan förklaras som en ägare som inte bor i samma kommun som deras mark är belägen (www.skogsstyrelsen.se 2012-05-29), medan en åbo representerar den ägargrupp som bor i anslutning till sin mark. (www.ne.se, 2012-05-28). I Sverige finns det flera sätt att bli skogsägare

på, varav det vanligaste sättet fortfarande är genom generationsskifte (LRF, 2012). Detta trots att fler och fler fastigheter blir ägda av utbor och/eller säljs på öppen marknad. De närmsta tio åren väntas en spännande period i Skåne, då en våg av generationsskiften kommer att ske på grund av att medelåldern är väldigt hög på skogsfastigheterna.

Syfte, avgränsning och frågeställning

Detta är en fallstudie, studien beskriver fältet för att sedan reflektera över hur och om landsbygden kan komma att påverkas av vem som äger skogen.

En osäkerhet och ett problem anas inför ägarskapets framtid. För att inte generalisera försöker jag hålla frågan mer öppen, kan det vara ett hot eller kanske en möjlighet? Det finns tidigare forskning med information och fakta om ägarskapets utveckling, men inte hur det direkt påverkar landsbygden. Med detta försöker jag, utifrån mina utgångspunkter, uppfylla de inom- samt utomvetenskapliga kriterierna på en uppsats genom att bidra till hittillsvarande forskning och att göra den relevant för omvärlden (Teorell & Svensson 2007:18).

”Att studera utvecklingen på landsbygden kan ses som särskilt viktigt i en tid när de urbana kulturerna alltmer tycks stå för det normala och normgivande i samhället och när det rurala med automatik framstår som det annorlunda. Därmed kan studier av landsbygden ses som antingen något otidsenligt eller något högst relevant” (Karlsson 2007:36)

Jag har valt att utföra min studie i nordöstra Skåne, en skogsdominerande region där ägarstrukturen står för enskilda ägare. En omväxlande natur, med hagar och vatten, ligger som öar i det annars skogsrika landskapet. Den varierande naturen skapar förutsättningar för bra produktionsskogsbruk men också för friluftsliv, jakt och fiske samt grönt företagande. Med grönt företagande menar jag företagande inom den gröna näringen som strävar efter en hållbar utveckling. Skogsägarskap är generellt ett grönt företagande som har en stor betydelse för kommunerna i nordöstra Skåne. Under decenniet som gått har Skånes skogspriser eskalerat, vilket gör platsen till en spännande arena att undersöka då framtiden är svår att utvisa. Vikten i min studie läggs därmed på hur dagens och framtidens ägarskifte kan skapa

konsekvenser för landsbygden, skogen och dess ägare. Vad händer när skog byter ägare och ägarskapet förskjuts till en annan plats?

Syftet med min uppsats är att undersöka skogsägarskapets roll för en levande landsbygd.

För att uppnå syftet kommer ett par frågeställningar att undersökas:

- **Vilken roll har skogen för ägaren?**
- **Vilken betydelse har skogsägarskapet för en levande landsbygd?**

2. Metod och teori

Jag har utfört en fallstudie där intervjuer är det centrala informationsmedlet. Med kvalitativa metoder vill man förstå något speciellt, kanske en situation eller en djup innebörd och mening. Med mina intervjuer vill jag förstå den personliga verkligheten och fånga informatörens värderingar. (Teorell & Svensson 2007:89f) Nordöstra Skåne är ett skogrikt område i norr som möts av slättbygdslandskap längre söderut. Fem kommuner inkluderas i regionen, där jag har valt att undersöka två stycken mer ingående, nämligen Östra Göinge och Kristianstad kommun. Materialet till uppsatsen har främst tillkommit genom intervjuer men jag har även deltagit vid ett seminarium om generationsskiftet som hölls av LRF Konsult. Under mina möten och intervjuer med informanter och de aktuella platser jag har besökt, har jag samtidigt gjort mer eller mindre strukturerade observationer. Jag har genomfört fyra stycken intervjuer med tre åbor och en utbo, utbon fungerar även som nyckelinformant på LRF Konsult. Med nyckelinformanter menas en informant med stor kunskap om det aktuella fenomenet. De intervjuade hittade jag genom kontakter, där alla på ett eller annat sätt har en koppling till ägarskap och skog, med ett intresse för den gröna näringen. Att jag har haft min egen hemmiljö som fält för min fallstudie har fungerat bra. Informanterna och jag pratar ”samma språk”, samtidigt är jag orienterad i området. Det är dock viktigt att inte väga in egna erfarenheter eller förutfattade meningar, för att inte påverka resultatet.

Jag har utgått från ett relativt strukturerat och genomtänkt frågeschema med en bra disposition på frågorna, med mer öppna frågor till en början för att

längre in i samtalet ställa mer direkta frågor. Jag hade huvudfrågor och punkter att följa, vilket skapade en möjlighet att individanpassa frågorna under samtalets gång. (Teorell & Svensson 2007:89) Under mina intervjuer med personer inom skogssektorn har jag endast fått positivt gensvar och mycket engagemang. Jag tror att min lägre grad av strukturerade frågor också spelar en viktig roll i att samtalen flöt naturligt. Vid ett tillfälle intervjuade jag två personer samtidigt, överlåtare och övertagare. Det blev en så kallad gruppintervju, då även en tredje part deltog en bit in i samtalet. Det blev en större dynamik, en markant skillnad från tidigare intervjuer, då de tillsammans kunde föra samtalet framåt och berätta saker om skog, generationsskifte och skogsägande som jag inte hade förstått annars.

Jag använde mig av bandspelare vid intervjuerna, på så sätt kunde jag vara mer delaktig i samtalet och fokusera på personen framför mig. Efter intervjun överförde jag materialet från tal till skrift, så kallad transkribering. Då fick jag också bekräftat för mig vikten av att använda bandspelare. (Kvale 1997:147)

Ett knep är att belysa problem från olika håll, triangulering, för att texten ska få en större trovärdighet. Förutom intervjuer och observationer har jag utöver tidigare forskning kompletterat mitt empiriska material med bland annat tidningsartiklar och internetsidor. Min analytiska studie, med intervjuer och observationer blir tillsammans med andra studier, generaliserbar. Med generaliserbar menar jag att studien kan fungera generellt på fler platser i Sverige. Generaliserbarhet betyder att en hög validitet och en hög reliabilitet råder, att texten är genomskinlig och det är lätt för läsaren att förstå arbetets tillvägagångssätt. (Kvale 1997:207ff)

Begrepp och teoretiskt förhållningssätt

Tolkningar kan stödjas med teorier och de kan synas i texten i form av begrepp. Nedan presenteras mina teoretiska förhållningssätt samt begrepp som kom att bli användbara i min uppsats.

Sociologen Anthony Giddens teori om modernitet ger en förklaring på den kontinuerliga förändringen i samhället. Den modernisering, förändring och rationalisering som har skett i skogsbruket under de senaste 40 åren har

medfört omstruktureringar i samhället. Det är inte längre givet att skogsägarna är brukare av jord och skog, utan arvingar är lika förekommande. Den framgångsrike sociologen konstaterar att moderniteten har avskiljt rummet från platsen genom att personlig närvaro inte längre krävs på samma sätt (Giddens 1996:27). Jag pratar om utveckling som i förändring över tid, en samhällsförändring som kan generera i både positiva och negativa lärdomar (Karlsson 2007:147). Idag är vi inte bundna till en geografisk plats och den personliga närvaron kan bytas ut mot media och internet. Den minskade betydelsen av tid och rum är en förutsättning för urbäddning, en frikoppling av tidigare strukturer. Symboliska medel, som pengar och expertsystem, som professionell kunskap är två typer av urbäddning. (Giddens 1996:29ff)

I sin avhandling *Från arbetsgemenskap till fritidsgemenskap* diskuterar Yvonne Gunnarsdotter levande landsbygd. Diskussionen resulterar i fyra förutsättningar för levande landsbygd. Förutsättningarna är lokal försörjning, mötesplatser, institutioner och konkret brukandet av platsen (Gunnarsdotter 2005). Samtliga förutsättningar analyseras i min uppsats. Att människor verkar på landet är grundläggande för lokal försörjning, vilket i sin tur bidrar till att ekonomin flödar. Turism är ett exempel på lokal försörjning och exempel på konkret brukande av platsen. Brukande av platsen där man bor kan även vara jakt och fiske. Mötesplatser är a och o på landsbygden, fysiska arenor där man möts under spontana förhållanden. Den fjärde förutsättningen är institutioner, en sammanslutning av människor som blivit en tradition över tid oberoende av vilka som medverkar, exempelvis den årliga jakten. Samtidigt som samtliga beskrivningar ovan är en förutsättning för en levande landsbygd, kan de olika förutsättningarna också bidra till att fler skapas och/eller upprätthålls, som ringar på vatten.

Sense of place är en benämning som hjälper mig att förstå de symboliska värdena tillhörighet och identitet. Edward Relph myntade begreppet sense of place som en starkare förklaring på tidigare forskares diskussion kring identitet och hur identiteter interagerar med specifika platser. Identiteter skapas överallt i samhället, det kan vara mänskliga relationer eller relationer till en plats. Symbolisk interaktionism beskriver hur människor interagerar

och samspelar, ofta med gemensamma symboler. Identitet kan förändras under livets gång, med hjälp av de erfarenheter som inhämtas med tiden. Socialkonstruktivism menar då att en identitet formas genom påverkan av de sociala händelser som sker i ens närhet och hur vi definierar oss själva i relation till dem. (www.psykologiguiden.se, 2012-06-15) Ur detta synsätt uppstod den symboliska interaktionismen som beskriver hur identiteten utvecklas i samspel med omgivningen, men man diskuterar inte platsidentitet djupare (ibid). Känslan av att identifiera sig med en plats, sense of place, beskrivs djupare än hos platsidentiteten. När människan integrerar med en plats och de påverkar varandra så skapas sense of place, en djup relation mellan dem uppstår. Begreppet kan ses som andligt och mindre realistiskt, då det antyder att "platsen lever i en". Ett barns erfarenheter från uppväxten sammanflätar dem ofta med platsen. Exempelvis identifierar huset där jag är uppväxt mig, men också skogen jag lekt och sprungit i sedan barnsben samt gårdsplanen där jag lärde mig cykla. Sense of place menar att starka band till platser och landskap från uppväxten påverkar människan under livets gång. (Mueller et al 2001)

Bildtext: Bokskog i nordöstra Skåne (Felix Lindström)

3. Skogens värdeförändring

I detta kapitel belyses de ekonomiska och symboliska värdena av skogen. Hur värdena kan förhålla sig till förändringar och olika ägarstrukturer.

Från levebröd till statussymbol

Alla jag har intervjuat har visat en stor omsorg för sin skog och de förespråkar hållbart brukande. Regeringens projekt ”skogsriket”, innebär att alla skogsägare borde ha kunskap om balansen mellan miljö och produktion, för att i längden ha ett hållbart brukande (www.regeringen.se, 2012-05-04). Mina informanter är fyra av Skånes cirka 16 500 enskilda skogsägare. En uppgift de alla värnar om och tar på fullaste allvar. Tre av informanterna förvaltar ett arv, medan en kan komma att skapa ett arv.

Magnus bor på Broestorp tillsammans med sin familj och förvaltar ett arv med många symboliska värden. Magnus berättar att hans önskan att överta och förvalta gården har alltid funnits där. På gården utfördes ett lyckat och smärtfritt generationsskifte för sju år sedan. Under övertagandet var skogen en viktig finansieringskälla, en tid som ofta är osäkert med tanke på nyinvesteringar och skatter (Törnqvist 1995). Torsten, pappa till Magnus och tidigare ägare av Broestorp, berättar att en gård med skogsbruk inte är vilket företag som helst och förtydligar att skogen är en bank. Han förklarar betydelsen av att skog föryngras och inte bara huggs ner, så att en försäkring finns i framtiden och vid oanade situationer. Både far och son är överens om att man sköter och förvaltar gården till nästkommande generation.

”Gården har gått i släkt sedan 1600-talet. Det är ett förvaltningsuppdrag. Det finns en önskan att det ska gå i släkt och ha det som ett fungerande leverbröd”.
(Torsten)

Pelle har förvaltat sin fastighet i trettio år och under årens lopp även köpt till mark i anslutning till den ursprungliga marken. Idag äger han 510 hektar skog tillsammans med sin kusin i Göingeskogarna. Kusinen är utbo och bor i en annan kommun men Pelle förklarar att de har ett gott samarbete, då Pelle sköter skogen mer praktiskt och kusinen har god hand med det administrativa. När de tog över fastigheten var de inriktade på förvaltning och på att förbättra produktionen. Målsättning var från början att fördubbla volymen under sin förvaltningsperiod.

”Jag blev utvald av mina syskon och föräldrar att förvalta detta, jag visste inte då vad det innebar. Idag vet jag hur jag förvaltar det bättre än banken hade gjort”.

Pelle förklarar att under årens lopp har inriktningen att höja produktionen fått konkurrens av miljötänk. Han menar att inställningen har förändrats med tiden, att öka biologisk mångfald och att biotoper (växt- och djursamhällen som hör hemma inom ett speciellt naturligt område) skapas är idag betydande aspekter. Från att prioritera ekonomiska värden till att se det potentiella i mer symboliska värden. Pelle förklarar vidare att skogen inte har varit i fokus på samma sätt i förhållande till sitt värde jämfört med exempelvis bilindustri och läkemedelsindustrin. Skogen har en mycket större betydelse än vad vi tänker oss, både ekonomiskt och socialt, bland annat för vår hälsa och hela samhällsstrukturen. Att hela vårt samhälle från början är uppbyggd på skogen och utvecklats genom den. Pelle menar att skogen inte har varit i ropet tidigare men det är på gång och att det är fler än brukarna som inser att skogen är bra ur många aspekter. Pelle är rädd för att det är endast de ekonomiska aspekterna som framträder och blir intressanta för utomstående.

”Det jag är lite rädd för är att skog ska bli en statussymbol för dem som har pengar. Att det är fint och äga skog, då tycker jag inte det är så roligt längre. Då vrider man utvecklingen åt fel håll” (Pelle)

Johan, skogsägare samt chef- och generationsskiftesansvarig på LRF Konsult i Kristianstad, förutspår att skog kommer bli mer en handelsvara, att en värdeförskjutning från symboliskt till ekonomiskt blir aktuell. Det är fler generationsskifte som utmynnar i utbo och fler intressenter utan bakgrund i Sveriges skogsbruk som har tagit steget in i skogsbranschen. Johan är själv utbo sedan flera år tillbaka och har ett gediget intresse för skog, men är inte uppvuxen på en skogsfastighet. Därmed har frikopplingen av skogsmark varit positiv för honom, möjligheten att sköta sin egen skog skänker livskvalité förklarar han. Under intervjun pratade vi också om att bara för att man äger skog är man kanske inte rätt person för det. Johan menar att de som bor vid sin mark bidrar kanske mer till levande landsbygd men är inte på grund av det mest lämpade att äga och förvalta skog.

"Idag är skog en investeringsvara. Det behöver inte vara negativt, det är ju värde i marken ändå. Men det kan klart förändras, det dödar ju livet i bygden på ett sätt". (Magnus)

Trots att ägarstrukturen förändras blir man skogsägare idag främst genom generationsskifte. Medelåldern på en skogsägare är idag 55-60 år och det görs cirka 12 000 fastighetsöverlåtelse per år. För tjugo år sedan gjordes det 25 000 fastighetsöverlåtelse per år och därmed dominerade den yngre generationen skogsägare (LRF 2012). Johan menar att en våg av generationsskifte förväntas inom en snar framtid på grund av att fastighetsöverlåtelse har legat på en låg nivå de senaste 15 åren tillsammans med att medelåldern på Sveriges skogsägare bara ökar. Johan konstaterar att resultatet av skiftena är svårt att förutse och grundar det bland annat på att värdena på skogsfastigheter har ökat otroligt mycket tillsammans med fler syskonviljor samt andra inblandade, och det medför att skiftena kommer bli svåra och mer komplicerade i framtiden.

Olika värden för olika ägare

Det finns ett spektra av skogsägare, varenda individ och fastighet är unik. Med dagens nya strukturer kan fler bli skogsägare, vare sig de bor i urbana eller rurala miljöer. Förr hade rummet och tiden bestämda gränser, men med nya möjligheter är gränserna idag mer flexibla. Pelle förklarar det som att *"Idag är det lättare att äga skog på avstånd"*. En följd av modernitetens separering av tid och rum är att skogen kan kännas nära trots att den ägs på distans och vi kan kommunicera med varandra trots att vi inte är i samma tid eller på samma geografiska plats (Giddens 1996:26ff). Med lättillgängliga hjälpmedel, som teknik, kan skogen skötas hemifrån och det lokala och globala knyts samman som aldrig tidigare. Denna "tömning" av tid och rum är en förutsättning för urbäddning. Urbäddningsmekanismen betyder att *"sociala relationer 'lyfts ut ur' sina lokala interaktionssammanhang och omstruktureras över obegränsade områden av tidrummet"*. Sociala relationer frikopplas från sina lokala sammanhang, där människor kan arbeta tillsammans och kommunicera med varandra trots att de är geografiskt skilda. (Giddens 1996:29) Samarbetet Cityskog är en sorts frikoppling från dess ursprungliga lokala sammanhang. Cityskog är en satsning med informations- och kunskapskvällar utformad av LRF, LRF Konsult,

Mellanskog, Handelsbanken och Södra för skogsägare i staden (www.lrf.se, 2012-05-11). Nya lokala sammanhang i staden har etablerats på grund av andra förutsättningar. Skogen blir en abstraktion men ändå något man förenas om.

Bildtext: Så här marknadsförs Cityskog (Handelsbanken)

Symboliska medel och expertsystem är urbäddningsmekanismens två typer. De kan appliceras på skog och ägarskap, det genomsyrar hela fenomenet. Pengar ges ofta som exempel för symboliska medel. Förr utnyttjades byteshandel, idag använder vi istället pengar vid köp och försäljning fast inte i form av en papperslapp utan mer frekvent via transaktioner som kan göras oberoende av tid och rum. Förflyttningen av transaktioner och människor mellan stad och land ökar i takt med skogens värde och antalet utbor. Utvecklingen gynnar rörligheten i samhället, vilket bidrar till att stad och land vävs samman (Westholm 2008:54). För att göra transaktioner med pengar krävs expertsystem. Expertsystem belyser den tekniska utvecklingen och den professionella kunskapen som krävs idag (Giddens 1996:30ff). Det konkreta förskjuts till ett mer abstrakt plan. Tas det konkreta för givet? Karlsson antyder att just landsbygdens geografiska avlägsenhet är en orsak till att landsbygden ofta tas för givet (Karlsson 2007:14).

"Förvaltningsbiten kommer att öka med utbor. Förvaltaren har skogsbruksplanen och agerar efter den. Vissa ägare bara går in på sin bank och ser att skogen sköter sig". (Pelle)

Möjligheten är stor att äga skog på distans, därmed ökar generellt skogsföretag som delvis eller helt och hållet vårdar den aktuella fastigheten. Enligt forskning är utbor mindre verksamma själva när det gäller skötsel som avverkning, gallring, plantering och röjning. Det kan förklaras med att de har längre avstånd till sin fastighet samt att kunskapen många gånger är lägre än hos åbor. (www.skogsstyrelsen.se, 2012-05-09)

Eftersom fler skogsägare bor i urbana miljöer har de inte samma kunskaper som tidigare generationer fått från sina förfäder. Ekman och Borgström diskuterar vikten av "tyst kunskap", vilket betyder erfarenhetsbaserad och praktiskt inlärdd kunskap (Ekman och Borgström 1992:8f). Vikten av tyst kunskap ser jag återspeglas i Magnus berättelse om sin uppväxt och sin väg till skogsägare. Magnus vill förklara det som att han har lärt sig grunderna hemma under hela uppväxten, och att det "sitter i kroppen" (Ekman och Borgström 1992:8f). Kunskapen har sedan fyllts på under många år på andra företag och gårdar, tillsammans med en ettårig naturbrukslinje. Torsten tycker det är en förutsättning att Magnus har varit borta från gården så många år, för att inhämta fler erfarenheter och större kunskap. Att han har varit ute och öppnat fler dörrar och vidgat sina vyer, är betydande för att säkert känna att övertagandet och att återvända hem var rätt. Torsten menar att det man har med sig hem har man med sig hela livet. Utbildning är en viktig del i dagens samhälle men kan inte ersätta tyst kunskap. Trots den betydande kunskapen som inte kan förvärvas i böcker utan måste utövas i praktiken över tid, är det idag vanligare att den yngre generationen faktiskt har en utbildning. (Ekman och Borgström 1992:8f)

Johan har en gedigen skogsutbildning i ryggen, men framför allt ett starkt intresse för skog och mark, vilket han menar är en förutsättning för att äga skog. Även om Johan är utbo, och inte bor i samma kommun som där marken är belägen, har han inte långt till sin fastighet. Han förklarar att det är *"Inga avstånd att bo i Malmö och äga skog i nordöstra Skåne idag"*. Begreppet expertsystem kan förtydliga Johans citat om att man faktiskt kan

äga skog på långt håll. Den goda infrastruktur som präglar Skåne med expertsystem som snabba transporter och ständig tillgänglighet av internet överbryggar de fysiska avstånden (Giddens 1996:34f). Expertsystem ger också uttryck för den professionella expertis som krävs i dagens moderna samhälle. Johan besitter professionell kunskap om skog och mark, men det är något som kontinuerligt måste uppdateras. Att kontinuerligt inhämta information är viktigt för ägaren och skogen, utbo som åbo. Studier visar dock att fler utbor än åbor inhämtar information från forskning, exempelvis via internet (www.skogsstyrelsen.se, 2012-05-09). Informationsinhämtning är ett exempel på att det finns en tillit till expertsystem och att man inte längre klarar sig enbart med hjälp av den praktiska tysta kunskapen utan att formell kunskap som experter kan förmedla behövs. Eftersom utbor generellt har en större frånvaro, rent fysiskt, funderar jag på hur engagemanget kan skilja sig beroende på vilket ägarskap som bedrivs?

”Engagemanget kan vara något lägre vid generationsskifte, utboägande är inget negativt – ett steg i utvecklingen”. (Johan)

”Negativt i form av att utbo inte har samma engagemang, positivt att det kan tillföra många nya saker, nytt folk med nya idéer, folk med pengar som startar nya saker och satsar bygden”. (Pelle)

Johan menar om man har köpt skogen på öppen marknad har man satsat mycket pengar, och får då möjligen ett stort lån på banken, vilket visar att skogen kommer att skötas med engagemang. Pelle däremot kopplar utboägande med mindre engagemang och mer köpt förvaltning, då telefonen blir det främsta verktyget. Utbor kan vara minst lika engagerade som åbor, men intrycket av att olika ägare har olika syften med sin skog infann sig ute i fält. Forskaren Lars Lönnstedt menar att de utbor som ärvt istället för att ha ekonomiska skäl med sin skog kan se den som närkontakt med naturen i en miljö där ens rötter finns. Vidare menar han att en skogsfastighet som förvaltas inom släkten knyter ägaren till en trakt där tidigare generationer har levt och verkat. (www.skogsstyrelsen.se, 2012-05-09) Lönnstedt tankar är befogade då utbor ofta har en annan huvudsyssla och kanske inte är beroende av skogsinkomsten i den utsträckning som en bonde är. Önskan om att förvalta ett arv kan vara lika grundläggande för en utbo som en åbo, då samtliga av mina informanter har en önskan att få se sin skog gå i arv.

Johan menar på att det i dagsläget är för tidigt att säga, huruvida hans barn är intresserade av skogen, då de möjliga arvingarna endast är barn.

"Vill våra barn överta vår skog en gång så gärna det annars har jag inte synpunkter på om de vill sälja och göra något annat med pengarna. Skogen är mitt intresse och kommer de att dela det intresset så gärna men absolut inget krav". (Johan)

Törnqvist nämner att hur man än förvärvar en skogsfastighet finns det en uttalad vilja att behålla den inom familjen vid nästa ägarskifte. Å andra sidan tänker jag att de känslomässiga bindningarna inte är lika tydliga hos ett barn som inte har vuxit upp på fastigheten hen eventuellt ska ärva. Man kan anta att det symboliska värdet, tillhörighet och framför allt känslan av sense of place, inte är lika framträdande för en utbo som för en åbo. Törnqvist menar att de kan växa sig starka och efter en generationsperiod bli början till en ny släktgårdsera (Törnqvist 1995:95). Platsidentiteten kan införskaffas när en människa har en relation till en plats, såväl tillhörighet men det krävs mer än en relation för att sense of place ska få näring.

Johan tror att antalet utbor ökar till stor del beroende på att människan redan är etablerad och verkar på en annan plats, när det är dags för generationsväxling på gården där man är uppväxt. Förändringsprocessen som skett i ägargruppen kan enligt Törnqvist förklaras till stor del med att övertagaren idag har en annan huvudsysselsättning (Törnqvist 1995:95). Jobb och utbildning spelar en viktig roll i att utvecklingen pekar på mer utboäggande, dessutom påverkar också marknadspriset. Johan hävdar att värdena har ökat otroligt så det kommer att bli svårare att göra skiften och att det är helt naturligt att penningstarka människor, utanför kommunen, kommer in på marknaden. Torsten tyckte det var svårt att uttrycka sig angående framtidens generationsskifte och utbor, vilket kan förklaras med att fenomenet inte är så vanligt i deras område idag. Som representant av den äldre generationen konstaterar Torsten klokt att *"vi vet bara hur det har varit"*.

I skogens trygga famn

Under min studie har jag träffat olika generationers skogsägare, tankarna kring skogens tjänster är många men tillhörigheten till platsen som beskrivs

är betydande och därmed en aspekt jag vill diskutera i relation till ägandeskapet.

I texten Lantbrukares villkor och värderingar skriver författarna att bönder och bondesamhällen brukar förknippas med traditioner och kontinuitet (Ekman och Borgström, 1992:8). Moderniseringen hotar befintliga traditioner, men samtidigt bildar varje ny generation egna traditioner. Däremot är tillhörighet till en plats generellt mer bestående, något som ofta inte kan moderniseras. Tillhörighet är grunden till sense of place, som är en förklaring på en djup relation som uppstår mellan en människa och den plats där hen lever och verkar.

”Det är få förunnat att få äga skog. Tänk de som är i tunnelbanan, det går inte att beskriva känslan när man är i skogen. Satt och jobbade i skotaren i Vånga framför Ivösjön häromdagen, jag kunde inte tänka mig en bättre plats att vara på... bara om det vore min egen skog. Skogen väcker så mycket känslor”. (Pelle)

Tillhörighet genomsyrar Pelles målade bild om skog och plats. Han förklarar att i skogen känner han sig hemma. Där har hans förfäder arbetat och såväl livsstilen som fastigheten har gått i arv. Genom en god förvaltning och generationsöverbryggande skapas förutsättningar för att upprätthålla sense of place (Mueller et al 2001). På så sätt utmanar utbo sense of place, främst av de som inte tidigare har någon anknytning till marken de äger. Det finns en uttalad vilja av samtliga som rekryterar mark att den ska gå i arv, därmed finns möjligheten att en tillhörighet rotas fast men sense of place blir svårt att uppfylla då en utbo inte verkar och lever i anslutning till sin skog. (Mueller et al 2001)

Johan tror att man väljer att bli utbo på grund av att *”man har fått en distans till sin släktgård, men vill värna om sitt arv”*. För att placera sense of place i relation till ägande, syns begreppet mer när något har gått i arv än när det är köpt på den öppna marknaden. Detta kan förklaras med att sense of place etableras när något rotas fast, som en släkter på en fastighet. Jag menar att släktskapet är grundläggande för sense of place, exempelvis som när min morfar tog mig i handen som liten för att promenera genom skogen och berätta vår släkts historia. Hektar för hektar, omslutna av skogens trygga

famn, berättade han flera generationers berättelser och visade platser där varje generation sått ett frö.

Bildtext: Allén till Broestorp (Klara Lindström)

4. Hela Sverige ska leva

I detta kapitel diskuteras skogens roll i relation till en levande landsbygd. En levande landsbygd är viktig för Sverige, men många platser avfolkas varje dag. Framtidens generationsskifte, där trenden är fler utbor på marknaden, kan komma att skapa konsekvenser för vår levande landsbygd. Även om Skåne är ett mindre landskap, med god infrastruktur och lättillgänglighet kan det påverkas av vem som äger skog och mark.

Levande landsbygd

Ekman och Borgström skriver i sin studie att lokala nätverk ofta etableras där jord- och skogsbruk är förekommande. Det är nätverk som bildas över tid bestående av släktskaps-, vänskaps- och grannrelationer (Ekman & Borgström 1992:43). Gunnarsdotter diskuterar i sin avhandling fyra förutsättningar för en levande landsbygd, vilka är lokal försörjning, mötesplatser, institutioner och konkret brukande av platsen (Gunnarsdotter 2005). Först och främst kräver landsbygden människor för att vara levande och hållbar. Människor i sin tur skapar de fem förutsättningar jag har valt att resonera om i min studie; **lokala nätverk, mötesplatser, lokal försörjning, institutioner och konkret brukande av platsen**. Samtliga aspekter förklarar betydelsen av att verka på landsbygden för att upprätthålla att hela Sverige ska leva.

Samma dag som jag var på Broestorp skulle ett vägmöte hållas på gården under kvällen. Det är ett nätverk om 13 människor som diskuterar den gemensamma grusvägen men där uppdatering av vad som pågått i bygden de senaste veckorna blir minst lika viktigt. Magnus förklarar det som ett trevligt tillfälle att träffas för att prata, uppdatera varandra och dricka kaffe. På landsbygden och i bondesamhällen uppstår ofta en mötesplats i gårdarnas kök, en plats för nätverkande. Mötesplatser är en förutsättning för en levande landsbygd. Det kan vara på gårdsplanen, i bilen på grusvägen, hos ”smedjan” och i skogen. De mindre och mer spontana mötesplatserna är viktiga pusselbitar för levande landsbygd i nordöstra Skåne, trots att forskningen visar att större mer allmänna arenor krävs. (Gunnarsdotter 2005:92ff)

Jag konstaterar att trots avfolkning strävar människorna för att upprätthålla det som en gång var givet. Jag förstår det som att trots modernitetens möjligheter när vi inte längre är bundna till en geografisk plats, är den konkreta platsen oerhört viktig och tilliten till medmänniskors närvaro på landsbygden essentiell. Känslan av ontologisk trygghet, att det rutin- och strukturmässigt uppbyggda i vardagen, blir hotat. För att bibehålla ontologisk trygghet krävs att de rutiner och regler man har skapat eller finns i ens omedelbara närhet fortlöper. (Johansson 1988:423f) Tillit är grundläggande för den ontologiska tryggheten och det tror jag är viktigt för och hos alla människor. Rädslan är att kommande generationer inte förstår betydelsen av konkreta mötesplatser, tillit och trygghet till sin omgivning samt vikten i att utbyta kunskap och information. Vart tar gemenskapen vägen då?

”Det är en speciell kultur och relation på landsbygden och grannar emellan, på landsbygden hjälper man alltid varandra och hejar. I byn tre kilometer bort, en ort på cirka 3000 människor, är man dum om man hälsar”. (Torsten)

På landsbygden är många människor beroende av andra ur ett ömsesidigt perspektiv, trots vårt moderna samhälle kommer vi inte ifrån att ständigt behöva hjälpa varandra. Under min fallstudie såg jag flera exempel där människor på landsbygden är bra på att stötta varandra i nätverk. ”Smedjan hemma i byn” är ett familjeägt allsidigt företag som Torsten tydliggjorde är och har alltid varit en väldigt viktig träffpunkt för bygdens bönder. Men utöver att det fungerar som en mötesplats, är det en arena för expertkunskap. Företaget reparerar exempelvis böndernas maskiner, då den moderna tekniken har fört med sig att bönderna inte längre själva i samma utsträckning kan mecka med dem. (Giddens 1996:35) ”Smedjan” är fundamental för brukarna i området, då Torsten menar att man inte längre lika självklart träffar varandra. Fritidsgemenskapen har ersatt arbetsgemenskapen men samtidigt har eller prioriterar människor inte den tiden för aktiviteter idag.

”Bor man inte permanent är man inte så angelägen om hur andra har det där. Den lokala anknytningen förloras” (Magnus)

Kommer utbo in som en stor aktör på landsbygden kan det hota främst självklara mötesplatser och lokal försörjning, i bemärkelsen att mötesplatserna och lokal försörjning suddas ut i takt med människors frånvaro. Institutioner och konkret brukande av platsen påverkas inte märkbart utav vilket ägarskap som råder. Institutioner innebär en sammanslutning av människor. Jag ser exempelvis LRF som en institution, de möter skogsägare i det lokala med information och kunskap. Dessa möten kommer att fortlöpa, oavsett vilka människor som medverkar, vilket är definitionen på en institution (Gunnarsdotter 2005).

Konkret brukande av platsen representerar allt från ”enskilda till kollektiva handlingar som påverkar det synliga och/eller mentala landskapet” (Gunnarsdotter 2005). Magnus drog liknelser till familjens fantastiska allé som vägleder längs med vägen upp till gården och menar på att som utbo hade man kanske inte tagit tid att kratta den fin vår som höst. Konkret brukande av platsen kan förutom skötsel av trädgård innebära bland annat plantering, jakt och vara orienterad i grannskapet. Detta menar jag, trots Magnus tankar kring att man utnyttjar sin mark mindre när man är utbo, är fullt genomförbart även om man har distans till sin mark.

”Människor skapar förutsättningar för andra människor att bo på landsbygden”. Magnus förklarar att en avfolkning går i hand med mindre resurser, vilket leder till att välfärden på landsbygden inte förbättras. Karlsson tydliggör i sin avhandling att tillgång till resurser är grundläggande för lokal utveckling. (Karlsson 2007:11) Magnus menar samtidigt att det fortfarande ska vara landsbygd med god marginal till grannarna. Westholm skriver att lite glesbygd är bra, då får bland annat turism och upplevelser utrymme i skog och mark. (Westholm 2008:56) Turism och upplevelser är en sorts näring som genererar mycket för landsbygden, då de kan fungera som både mötesplats och lokal försörjning. Flödet av människor är en grundförutsättning på landsbygden, men flödet av ekonomi är minst lika viktigt. Genom utboäggande kan skogens avkastning i större grad placeras i staden och inte längre givet på landsbygden. Möjligheten finns att skogen blir drabbad och då kan hållbart brukande av skog inte fullföljas så som regeringen och kommunerna förespråkar.

Kristianstadsbladet skriver i en artikel att naturen, kulturen och skogen är en än så länge rätt outnyttjad resurs när det gäller turism. Kommunerna i skogsbygden i nordöstra Skåne menar att turismen är viktig för området och att förutsättningarna finns. De uppmanar entreprenörer att ta vara på den fantastiska naturen, då möjligheterna är stora. (www.kristianstadsbladet.se, 2012-05-10)

Pelle berättar om vad han tillför i det lokala, men att alla planer inte har gått att uppfylla på grund av stormar och tidspress. På deras skogsfastighet finns ett mindre hus som renoverats och används idag som en samlingsarena, till långväga gäster samt uthyrning. Vidare berättar han att många rider på markerna och vid något tillfälle har det även arrangerats ett paintball event på fastigheten. På så sätt ökar turismen i området och Pelle är tydlig med att det ska fortsätta i den riktningen.

Bildtext: Göingeritten i nordöstra Skåne (Mikael Persson, Mip media)

5. Slutord

Skogen har en stor betydelse för ett hållbart grönt företagande i bygderna, både ur ett ekonomiskt-, symboliskt- och ett socialt perspektiv. Skogen är i förändring, trots det har jag förstått under mina besök ute i fält att skogen ändå är densamma för ägaren. Att kunna leva och verka på landsbygden bidrar till en levande landsbygd och ett hållbart samhälle, därmed är skogsägarskap med närvaro enormt viktig för Sverige.

Åldrarna är blandade hos mina informanter, deras inställning är främst öppen för förändringar. Det är ändå viktigt att vi försöker hitta en balans mellan förändring och kontinuitet. Då det finns en viss rädsla för att tradition och kontinuitet inte förmedlas till kommande generationer utan förändring blir ett faktum och vad den förändrade ägarstrukturen innebär för landsbygden och skogen. En intervjuperson bröt mönstret och han var själv utbo och såg detta som ett naturligt steg i utvecklingen. En förklaring kan vara att den yngre generationen, som präglas av ett helt annat förhållningssätt, har andra referenser.

De ekonomiska och symboliska värdena är betydande för skogen och ägarna. Forskningen går dock åt olika håll, med slutsatser både om att platsens betydelse minskar och att den ökar. Jag uppfattar en någorlunda balans, då platsidentitet och tillhörighet motverkar modernitetens mer rationella och storskaliga system.

Mina informanter är överens om att utboäggande kommer att öka, men har delade meningar och tankar om huruvida det innebär möjligheter eller hot. Utifrån mitt empiriska material och intervjuer går det inte att påstå att ett speciellt skogsägarskap påverkar skogen och dess skötsel. Att det däremot ger konsekvenser för landsbygden kan man se på att förutsättningar för en levande landsbygd blir hotade. Den skånska ägarstrukturen är ojämn, en grupp fylld av diversitet. Precis så varierande bör skogen, för ett hållbart brukande, också vara. På grund av ojämn ägarstruktur är det svårt att generalisera resultatet, utan det får framtiden utvisa. Trots olikheterna i skogsägarskapet förenas alla under gruppen företagare.

"Att vara skogsägare är att vara företagare, att hållbart driva ett företag med stora och långsiktiga ekonomiska värden i skog, mark och vägar. Det handlar om aktiv skogsskötsel, avverkning och miljöhänsyn" (www.lrf.se 2012-05-07)

Eftersom varje generation skapar sin egen era, kan nuvarande generationer endast försöka förmedla vikten av att faktiskt leva och verka på landsbygden, och att känna tillhörighet till sin skog och mark. Tillit och trygghet har återkommit fler gånger i texten eftersom de har varit och är viktiga beståndsdelar på landsbygden. Förut var det främst mellan människor men idag är det också till det abstrakta, till tekniska system. För att tillit ska leva vidare, tror jag vi måste ha tillit till kommande generationer och framtiden. Att även de kommer att värna om skogen och marken såsom tidigare generationer har gjort, men kanske på ett lite annorlunda sätt. Människan följer de intryck de har berikats med under livet, ofta är inte förändringar något som uppskattas till en början men under tidens gång kan saker ses ur ett annat perspektiv.

"Förändringar går ihop med föreställningar. Man har tankar och syner, alla har olika och så kommer det alltid att vara". (Pelle)

Utbör måste inse vikten av att be om hjälp och våga fråga åborna. Åborna måste i sin tur dela med sig och vara generösa med kunskap och erfarenheter för att främja gemenskapen och livet i rurala miljöer. Det handlar om kommunikation. Om viljan att förstå varandra och varandras situationer och tillsammans skapa en gemensam bild. Vi kan, för att vid förändring skapa balans mellan tradition och förnyelse, fokusera på att se varandra som möjligheter och inte som hot, och vad de två ägarförhållandena faktiskt kan bidra till varandras utveckling. Om vi vågar se möjligheterna i varandras erfarenheter och kunskaper står vi inför en otrolig utvecklingspotential.

Referenslista

Litteratur

Ekman Ann-Kristin, Bengt-Erik Borgström 1992: *Lantbrukares villkor och värderingar*. Arbetsgruppen lantbruk och samhälle, rapport 3. SLU, Uppsala.

Giddens, Anthony 1996: *Modernitetens följder*. Lund: Studentlitteratur

Gunnarsdotter, Yvonne 2005: Doctoral Thesis No 2005:3. *Från arbetsgemenskap till fritidsgemenskap. Den svenska landsbygdens omvandling ur Locknevis perspektiv*. Uppsala: Faculty of Natural Resources and Agricultural Sciences. Swedish University of Agricultural Sciences.

Johansson, Thomas 1988: Anthony Giddens och det senmoderna. Månson, Per (red.) 2007: *Moderna samhällsteoretiker – traditioner riktningar teoretiker*. Stockholm: Nordstedt Akademiska Förlag

Karlsson, Svante 2007:21: Doktorsavhandling Karlstad University Studies, *Att äga rum – en undersökning av skogsägare och lokal utveckling i tre värmändska församlingar*. Karlstad: Universitetstryckeriet.

Kvale, Steinar 1997: *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

LRF Konsult 2012: *Skogsägarnas Företagsbok*: Värnamo

Mueller, Anneliese & E. Abrams & S. Fletcher & T. Schram 2001: *Defining Sense of place: Commercial Fisherman and Organic Farmers*. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, Seattle, Washington.

Teorell, Jan & Torsten Svensson 2007: *Att fråga och att svara, samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber

Törnqvist, Tommy 1995: *Skogsrikets arvingar. En sociologisk studie av skogsägarskap inom privat, enskilt skogsbruk*. SLU Uppsala

Westholm, Erik 2008: *Ska hela Sverige leva? Vad menas egentligen med landsbygd?* Stockholm: Formas Fokuserar

Internet

<http://www.regeringen.se/sb/d/1473>, 2012-04-24

<http://www.skogsstyrelsen.se/Myndigheten/Statistik/Amnesomraden/Skog-och-skogsmark/Tabeller--figurer/>, 2012-04-18

[http://www.skogsstyrelsen.se/Global/myndigheten/Statistik/Skogsstatistisk%20%C3%A5rsbok/02.%202011%20\(Kapitelvis-Separated%20chapters\)/02%20Fastighets-%20och%20%C3%A4garstruktur.pdf](http://www.skogsstyrelsen.se/Global/myndigheten/Statistik/Skogsstatistisk%20%C3%A5rsbok/02.%202011%20(Kapitelvis-Separated%20chapters)/02%20Fastighets-%20och%20%C3%A4garstruktur.pdf), 2012-05-29

<http://www.skogsstyrelsen.se/Myndigheten/Statistik/Amnesomraden/Fastighets--och-agarstruktur/Tabeller--figurer/>, 2012-04-18

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/17/31/15/e4075fc1.pdf>, 2012-05-04

<http://www.lrf.se/Skogen/Den-viktiga-skogen/Aganderatten/>, 2012-05-07

<http://www.lrf.se/Medlem/Foretagande/Skogsbruk/Cityskog/>, 2012-05-11

<http://www.kristianstadsbladet.se/ostragoinge/article926632/Om-skogen-och-kulturen-som-turismresurser.html>, 2012-05-10

<http://shop.skogsstyrelsen.se/sv/publikationer/rapporter/skogsagare-pa-distans-utvardering-av-svo-s-riktade-insatser-for.html>, 2012-05-09

<http://www.ne.se/lang/%C3%A5bo/350534>, 2012-05-28

<http://www.psykologguiden.se/www/pages/?Lookup=symbolisk+interaktionism>, 2012-06-15

Informanter

Pelle Arvidsson, skogsägare och entreprenör, 2012-04-27

Johan Herrlin, skogsägare och chef på LRF Konsult, 2012-04-04

Magnus Niklasson, skogsägare och bonde, 2012-04-12

Torsten Niklasson, pensionerad skogsägare och bonde, 2012-04-12